

Agnieszka Gawron
nauczyciel języka niemieckiego
w Zespole Szkół nr 3
w Katowicach

„Metody aktywizujące w nauczaniu języków obcych”

Często tematem rozmów nauczycieli podczas przerw jest aktywność uczniów. Wychowawcy klas słyszą narzekania:

„Twoja klasa na moich lekcjach nie jest aktywna. Ja wychodzę ze skóry a oni wiercą się i rozmawiają. Tylko dwie osoby Zosia i Jan zgłaszają się, a reszta siedzi jak na tureckim kazaniu. Nie mam już na nich siły”.

Z powyższego cytatu wynika, że nauczyciele interesują się aktywnością i aktywizacją uczniów. Chcą stworzyć na lekcjach takie warunki, by uczniowie aktywnie uczestniczyli w realizacji zadań. Zdają oni sobie sprawę, że głównym podmiotem oddziaływań aktywizujących są oni sami. Mają oni świadomość, że aktywność ucznia wiąże się z jego potrzebami i dążeniami. One wynikają z motywów, jakie uczeń posiada.

Uczeń będzie aktywny, jeśli:

- ✓ *cel jest dla niego bliski i wyraźny (ma poczucie sensu tego, co robi),*
- ✓ *uwzględnia się jego potrzeby i zainteresowania (zadania uznaje za własne),*
- ✓ *ma poczucie bezpieczeństwa (prawo do błędu, otrzyma konieczne wsparcie i informację zwrotną),*
- ✓ *działaniom towarzyszą odczucia i emocje,*
- ✓ *bierze udział w planowaniu i podejmowaniu decyzji (coś ode mnie zależy),*
- ✓ *odczuwa satysfakcję (lubi to robić),*
- ✓ *ma poczucie własnej wartości (ja to potrafię),*
- ✓ *dostrzega się jego wkład pracy, a nie tylko efekt (nauczyciel i grupa dostrzegają jego wysiłek i doceniają go),*
- ✓ *kiedy ma możliwość zrealizowania własnych pomysłów.*

Dążąc do zaspokojenia potrzeb, uczeń podejmuje aktywność:

- ✓ *społeczną,*
- ✓ *intelektualną,*
- ✓ *emocjonalną,*
- ✓ *artystyczną,*
- ✓ *twórczą.*

Przejście od stanu aktywności słabszej do bardziej intensywniej nazywamy **procesem aktywizacji** lub **aktywizacją**.

Aktywizacja jest to ogół poczynań nauczyciela i uczniów zapewniających dzieciom odgrywanie czynnej roli w realizacji zadań.

Metody aktywizujące:

1. *Burza mózgów*

Jej istotą jest zgromadzenie w krótkim czasie dużej ilości pomysłów na rozwiązywanie jakiegoś problemu. Prowadzący podaje problem, udziela głosu zgłaszającym pomysły i zapisuje je na tablicy. Po wyczerpaniu pomysłów następuje dyskusja i wybór najlepszego rozwiązania. Plusem jest modyfikowanie cudzych pomysłów. Minusem są działania wewnętrznego osądu (czy pomysł jest na tyle dobry, że warto go podać) i opory spowodowane niskim poczuciem własnej wiedzy, nieśmiałością, wolniejszym tempem pracy, brakiem podzielności uwagi. Lepsze efekty uzyskuje się, gdy uczniowie pracują w 4 – 5 osobowych zespołach. W czasie burzy mózgów pracuje się indywidualnie, ale na rzecz całego zespołu, którego zadaniem jest zgromadzenie jak największej liczby pomysłów czy faktów do podanego problemu.

Na paskach papieru uczniowie wyraźnie piszą flamastrami pojedyncze pomysły i składają je na wspólne miejsce. Udzielanie odpowiedzi incognito, niweluje nieśmiałość i niepewność, które są hamulcem naturalnej aktywności dziecka.

Burzę mózgów stosujemy jako rozgrzewkę umysłową. Stosuje się ją na początku zajęć jako pobudzenie do aktywności umysłowej; dla ustalenia zakresu posiadanej wiedzy; dla utrwalenia wcześniej zdobytej wiedzy; dla znalezienia najlepszego rozwiązania jakiegoś problemu.

Zastosowanie na lekcjach burzy mózgów pozwala na:

- ✓ włączeniu wszystkich uczniów do pracy,
- ✓ szybkie zgromadzenie dużej ilości pomysłów lub faktów,
- ✓ przeprowadzenie rozgrzewki umysłowej,
- ✓ naukę zwięzłego, precyzyjnego wyrażania myśli,
- ✓ sprawdzanie posiadanej wiedzy.

Burza mózgów jest również pierwszym etapem innych metod aktywizujących.

2. *Mapa pojęciowa*

To metoda wizualnego przedstawienia problemu z wykorzystaniem schematów, rysunków, haseł, zwrotów, symboli itp.

Celem stosowania tej metody jest:

- ✓ usystematyzowanie świeżo zdobytej wiedzy lub
- ✓ wizualizacja posiadanych wiadomości.
- ✓ Ponadto w trakcie pracy tą metodą uczniowie doskonalą zarówno umiejętności techniczne: czytanie, pisanie, rysowanie, jak i umiejętności umysłowe: planowanie, klasyfikowanie, uogólnianie.

Mapa pojęciowa najczęściej przybiera kształt plakatu. Należy przygotować materiały potrzebne do zajęć: dla każdego zespołu arkusz szarego papieru, paski papieru, kolorowe kartki papieru, mazaki, nożyczki, klej.

Przebieg zajęć:

- ✓ *Podanie tematu lekcji, wyjaśnienie sposobu pracy,*
- ✓ *Burza mózgów lub gromadzenie materiałów,*
- ✓ *Segregowanie, analizowanie, klasyfikowanie,*
- ✓ *Rozplanowanie plakatu,*
- ✓ *Wykonanie,*
- ✓ *Prezentacja prac, ocena.*

Plakaty po zakończonych zajęciach powinny być przechowywane, gdyż mogą przydać się np. przy powtórzeniach (można je uzupełnić). Dobrze było by, gdyby, chociaż jeden dzień mogły pozostać wyeksponowane. Uczniowie widząc efekty swojej pracy, odczuwają zadowolenie, które jest podstawą tworzenia się wewnętrznej motywacji.

Praca z mapą pojęciową nie tylko jest atrakcyjna, ale przynosi olbrzymie korzyści:

- ✓ *uczy samodzielnego zdobywania wiedzy,*
- ✓ *uczy posługiwania się poznanymi pojęciami,*
- ✓ *daje okazję doskonalenia czytania ze zrozumieniem,*
- ✓ *ułatwia zapamiętywanie poznanych faktów,*
- ✓ *uczy dokonywania klasyfikacji i uogólnień,*
- ✓ *uczy uważnego słuchania,*
- ✓ *uczy oceny i samooceny,*
- ✓ *angażuje ucznia w różne dziedziny aktywności,*
- ✓ *daje szansę wykazania się uczniom o różnych zdolnościach,*
- ✓ *stwarza możliwości współpracy,*
- ✓ *uczy zadawania pytań i udzielania odpowiedzi.*

3. Metaplan

Metoda metaplanu jest w Polsce mało znanym sposobem prowadzenia dyskusji dydaktycznej. Można tą metodą pracować z całą klasą, ale lepsze efekty uzyskuje się w zespołach 5 – 6 osobowych. Jej istota sprowadza się do tworzenia podczas rozmowy o problemie plakatu, który nosi nazwę metaplanu.

Do prowadzenia zajęć należy przygotować:

- ✓ *tablicę, do której można przypinać kartki,*
- ✓ *arkusze szarego papieru,*
- ✓ *kartki w trzech różnych kolorach i różnych kształtach (owale, koła, prostokąty, chmurki).*

Przebieg zajęć:

- ✓ *postawienie pytania (powstaje pierwszy element plakatu, np. w postaci chmurki),*
- ✓ *burza mózgów (pomysły na kartkach owalnych – odpowiedzi na pytanie),*

- ✓ *porządkowanie odpowiedzi wg przyjętych kryteriów (np. coś jest lub nie jest zależne od człowieka) – ostateczne umieszczenie odpowiedzi poprzez np. przyklejenie,*
- ✓ *podział na grupy, uzgodnienie drugiego tematu,*
- ✓ *tworzenie drugiego plakatu w grupach (każda grupa tworzy swój plakat),*
- ✓ *prezentacja plakatów,*
- ✓ *zebranie wniosków, podsumowanie.*

Zalety pracy metodą metaplanu:

- ✓ *nie ma potrzeby prowadzenia notatek,*
- ✓ *oddziaływanie wizualne daje większą możliwość skoncentrowania się na celu dyskusji,*
- ✓ *następuje wyzwolenie działań twórczych oraz powszechnej aktywności,*
- ✓ *wypowie się każdy nawet najbardziej nieśmiały uczeń,*
- ✓ *końcowy wynik jest wypadkową kreatywnych działań całego zespołu.*

4. Metoda projektu

Metodę projektu można nazwać metodą dojrzewania uczniów. Jedną z kluczowych umiejętności, w jakiej szkoła ma wyposażać ucznia, jest twórcze myślenie. Taką możliwość daje zastosowanie metody projektów. Polega ona na wykonaniu przez uczniów zadań obejmujących większą partię poprzez samodzielne poszukiwania, pod dyskretną opieką nauczyciela.

Metoda projektu charakteryzuje się tym, że:

- ✓ *ma określone cele i metody pracy,*
- ✓ *ma określone terminy realizacji całości i poszczególnych etapów,*
- ✓ *wyznaczone są osoby odpowiedzialne za jego realizację,*
- ✓ *znane są kryteria oceny,*
- ✓ *uczniowie realizują zadania w grupach, rzadko indywidualnie,*
- ✓ *pracują w znacznym stopniu samodzielnie i na własną odpowiedzialność,*
- ✓ *rezultaty pracy prezentowane są na forum klasy lub szkoły,*
- ✓ *projekt jest zadaniem trwającym kilka dni, a nawet tygodni.*

Istnieją dwa rodzaje projektów – metod nauczania:

- **Projekty badawcze** – zebranie i usystematyzowanie informacji o pewnych zagadnieniach (eseje, wywiady, rysunki, albumy, gry),
- **Projekty działania lokalnego** – wykonanie jakiegoś zadania w środowisku lokalnym (uporządkowany park, plac zabaw), w klasie przedstawia się sprawozdanie z prac, które może być poparte np. fotografiami czy ilustracjami.

Etapy pracy nad projektem:

- a) określenie tematu projektu,
- b) przygotowanie instrukcji – to zadanie nauczyciela, uczniowie muszą wiedzieć co i jak mają wykonać.
Powinna zawierać:
 - temat i cele,
 - zadania, które uczniowie mają wykonać, by osiągnąć cele,
 - źródła, z których mogą czerpać informacje,
 - praca nad projektem – nauczyciel tylko dyskretnie nadzoruje ten etap prac,
 - termin prezentacji i terminy konsultacji,
 - określenie sposobu i czasu prezentacji,
 - kryteria oceny projektu,
- c) prezentacja projektu – np. wystawa, mini wykład, odczyt, prezentacja nagrań audio lub wideo, prezentacja modelu, makiety, gra planszowa, foldery, broszury, itd.,
- d) ocena projektu – oceniamy to co ważne, a nie to co łatwe do oceny, trzymamy się wcześniej ustalonych kryteriów, może to zrobić wybrane jury.

Uczniowie w trakcie pracy nad projektem uczą się:

- ✓ *pracy z różnymi źródłami wiedzy,*
- ✓ *przeprowadzania rozmów i wywiadów,*
- ✓ *krótkiego, samodzielnego opracowywania materiałów,*
- ✓ *współdziałania w grupie,*
- ✓ *planowania pracy,*
- ✓ *odpowiedzialności,*

Duże zastosowanie na technice:

Rysowanie planów i szkiców,

Wykonywanie prac technicznych.

5. Drama

Drama polega na wczuwaniu się w rolę, na improwizacji angażującej ruch, gest, mowę, myśli i uczucia. Istotą dramy jest konflikt wzięty z życia, z literatury lub po prostu wymyślony. Umożliwia przeżywanie określonych problemów, poszukiwanie własnych rozwiązań i dokonywanie wyborów. Przyspiesza emocjonalne, intelektualne i społeczne dojrzewanie uczniów, dostarcza samowiedzy, rozumienia siebie i innych na poziomie emocji i uczuć.

Dramę od inscenizacji czy teatru różni to, że:

- ✓ *nie ma podziału na aktorów i widzów,*
- ✓ *najważniejsze jest wczucie się w rolę, granie siebie,*
- ✓ *uczestnicy dramy improwizują, zachowują się naturalnie i logicznie,*
- ✓ *koncentrują się na sytuacji, nie na sposobie gry (dykcji, mimice, geście).*

Przebieg dramy:

- ✓ wprowadzenie przez nauczyciela – przedstawienie zdarzenia, sytuacji wyjściowej,
- ✓ przygotowanie się uczestników do wejścia w rolę (rozmowy, własne przemyślenia),
- ✓ odgrywanie ról,
- ✓ omówienie – pytania, rozmowa, komentarze.

Głównym sposobem pracy w dramie jest bycie w roli. Polega ono na tym, że uczeń jest osobą w nowej, nieznannej sytuacji, np. Jesteś na wycieczce w Paryżu. Odłączyłeś się od grupy. Wiesz, że o 14 będziecie wjeżdżać na wieżę Eiffla. Jak dopytasz się o drogę, kiedy nie znasz francuskiego?

W zakres dramy wchodzi: rozmowa (umawianie się do kina), wywiad (ze znanym aktorem o jego pracy), pantomima, improwizacja, żywy obraz, scenka improwizowana.

Znaczenie dramy:

- ✓ jest doskonałym ćwiczeniem językowym,
- ✓ rozwija myślenie i wyobraźnię,
- ✓ uczy komunikatywności,
- ✓ pozwala zrozumieć emocje i przeżycia innych,
- ✓ ćwiczy koncentrację i spontaniczność,
- ✓ uatrakcyjnia edukację szkolną,
- ✓ rozwija język ciała i uczy rozumienia go,
- ✓ ułatwia zapamiętywanie odgrywanych faktów.